Valiokunnan mietintö UaVM 2/2025 vp─ K 2/2025 vp

Ulkoasiainvaliokunta

Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan toimintakertomus 2024

JOHDANTO

Vireilletulo

Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan toimintakertomus 2024 (K 2/2025 vp): Asia on saapunut ulkoasiainvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- puheenjohtaja Ville Väyrynen, Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunta
- kansainvälisten asiain neuvos Mari Herranen

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Kertomusvuonna Pohjoismaiden neuvoston puheenjohtajamaana toimi Islanti. Puheenjohtajuuskaudella keskiössä olivat arktisen alueen rauha ja turvallisuus. Islannin puheenjohtajakauden ohjelma keskittyi lisäksi ympäristöön ja tasa-arvoon. Hallitustenvälisen pohjoismaisen yhteistyön eli Pohjoismaiden ministerineuvoston puheenjohtajamaana toimi vuonna 2024 Ruotsi.

Pohjoismaiden neuvoston ja Suomen valtuuskunnan työtä leimasi kertomusvuonna vahvasti keskustelu Helsingin sopimuksen päivittämisestä. Neuvoston asettaman parlamentaarisen työryhmän raportti aiheesta valmistui neuvoston teemaistuntoon huhtikuussa 2024, ja suositus Pohjoismaiden hallituksille päivittää sopimus hyväksyttiin yksimielisesti neuvoston täysistunnossa Reykjavikissa lokakuussa.

Saadun selvityksen mukaan Helsingin sopimuksen päivittämistä pidetään välttämättömänä, jotta pohjoismainen yhteistyö pysyisi ajan tasalla ja heijastelisi pohjoismaisten yhteiskuntien ja yhteistyön kehitystä. Keskeisenä tavoitteena on, että Helsingin sopimukseen sisällytettiin sellaisia nykyisiä yhteistyöaloja, joita ei ole sopimuksessa huomioitu; erityisesti turvallisuus- ja puolustuspolitiikka, siviiliturvallisuus, varautuminen ja yhteiskuntaturvallisuus. Yksi vaikea kysymys päivittämistarpeen yhteydessä koskee Ahvenanmaan, Färsaarten ja Grönlannin asemaa neuvostossa, sen puheenjohtajistossa ja laajemminkin pohjoismaisessa yhteistyössä. Suomen valtuuskunta on suhtautunut myönteisesti itsehallintoalueiden osallistumismahdollisuuksiin ja pitänyt tärkeänä tasavertaisuuden edistämistä. Ulkoasiainvaliokunta yhtyy tähän näkemykseen ja pitää tärkeä-

nä, että prosessi jatkuu rakentavassa hengessä, ja että päivitetty sopimus vahvistaa pohjoismaista yhteistyötä myös tulevaisuudessa.

Ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikka ovat olleet jo pitkään keskeisessä roolissa Pohjoismaiden neuvoston työssä. Valiokunta katsoo Pohjoismaiden neuvostolla olevan luonteva ja tärkeä rooli foorumina, jossa Pohjolan kansanedustajat voivat käydä avointa sekä rakentavaa keskustelua Pohjolan yhteisestä turvallisuudesta ja aluetta koskevista ajankohtaisista kansainvälisistä kysymyksistä, kuten esimerkiksi Grönlannin tilanteesta. Valiokunta painottaa vahvaa tukeaan Grönlannille ja Tanskalle Yhdysvaltojen käynnistämässä keskustelussa Grönlannin asemasta.

Valiokunta pitää myönteisenä, että Pohjoismaiden neuvoston ulkopoliittisella agendalla näkyi edelleen vahvasti Ukraina. Neuvosto on tuominnut Venäjän toimet jyrkästi ja ilmaissut täyden tukensa Ukrainalle. Yhteydet Venäjän ja Valko-Venäjän hallintoon on jäädytetty, mutta on pidetty tärkeänä, että yhteydet oppositioon säilytetään. Neuvostolla on pitkään ollut yhteyksiä venäläisiin ja valkovenäläisiin toimijoihin, ja se on tavannut Valko-Venäjän oppositiota ja kansalaisjärjestöjä vuosittain jo vuodesta 2007 lähtien. Yleiskokouksen vuosittaisen varsinaisen istunnon kansainvälisinä kutsuvieraspuhujina olivat Ukrainan presidentti Volodymyr Zelenskyi sekä Valko-Venäjän demokratialiikkeen johtaja Svjatlana Tsih'anouskaja. Ulkoasiainvaliokunta pitää myönteisenä Suomen valtuuskunnan toimintaa Valko-Venäjän demokraattisen tulevaisuuden tukemiseksi ja siihen liittyvän seminaarin järjestämistä Helsingissä tammikuussa 2024. Neuvoston Valko-Venäjä raportoijana toimi Suomen valtuuskunnan jäsen, edustaja Kim Berg.

Vuosikertomus käsittelee laaja-alaisesti yhteistyötä Pohjoismaiden välillä monilla eri sektoreilla. Valiokunta kiinnittää aiempien vuosien tapaan huomiota kertomukseen sisältyviin kirjauksiin vapaan liikkuvuuden ja rajaesteiden purkamisen tärkeydestä Pohjoismaiden välillä. On tärkeää, että Pohjoismaiden neuvosto pitää rajaestekysymykset näkyvästi esillä poliittisessa keskustelussa ja viestii tämän myös hallitusten suuntaan. Saadun selvityksen mukaan viime vuonna huolta aiheutti Pohjoismaiden ministerineuvoston päätös rajaestetyön uudelleenjärjestelystä. Päätöksellä oli kielteisiä vaikutuksia etenkin Suomen kansalliseen rajaestetyön malliin, joka on jo vuosia ollut toimiva ja tarkoituksenmukainen. Valiokunta pitää Suomen valtuuskunnan tavoin tärkeänä, että Suomen hyväksi havaittu kansallinen malli voidaan tavalla tai toisella säilyttää osana tulevaa yhteistyötä.

Valiokunta sai asiantuntijakuulemisessa myös katsauksen Suomen puheenjohtajuuksiin pohjoismaisessa yhteistyössä. Kuluvana vuonna 2025 Suomi toimii puheenjohtajamaana hallituspuolen pohjoismaisessa yhteistyössä ja vuonna 2026 Suomella on puolestaan puheenjohtajuus pohjoismaisessa parlamentaarisessa yhteistyössä. Valiokunta korostaa Pohjoismaiden neuvoston tulevan puheenjohtajuuskauden hyvän valmistelun tärkeyttä Suomen vaikutusmahdollisuuksien maksimoimiseksi Pohjolan kehittämisessä. On myös tärkeä hyödyntää neuvoston puheenjohtajuuskausi pohjoismaisen parlamentaarisen yhteistyön huomioimiseksi ja edistämiseksi laaja-alaisesti eduskunnassa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Ulkoasiainvaliokunnan päätösehdotus:

Valiokunnan mietintö UaVM 2/2025 vp

Eduskunta hyväksyy kannanoton kertomuksen K 2/2025 vp johdosta.

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.

Helsingissä 22.5.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Johannes Koskinen sd
jäsen Eva Biaudet r
jäsen Pekka Haavisto vihr
jäsen Antti Lindtman sd
jäsen Jenna Simula ps
jäsen Ville Skinnari sd
jäsen Tytti Tuppurainen sd
jäsen Ville Vähämäki ps
varajäsen Ville Kaunisto kok
varajäsen Jukka Kopra kok
varajäsen Minna Reijonen ps
varajäsen Tuula Väätäinen sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tiina Larvala